

6. Тиравський В. Як змінилась українська журналістика за рік війни. *Foreign Ukraine*. 4.03.2023. URL: <https://foreignukraines.com/2023/03/04/how-ukrainian-journalism-changed-during-the-year-of-the-war/>.

7. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія. С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.

*Ольга Пелешок,
доктор філософії з журналістики (PhD),
асистент кафедри журналістики,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

РАЙОННІ ГАЗЕТИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ: ПІДСУМКИ РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ

Протягом останніх років Україна працює над створенням сприятливого середовища для розвитку незалежної преси. Відтак, нині спостерігається зменшення впливу держави на мас-медіа і посилення ролі приватних та незалежних ЗМІ. Це включає приватизацію державних ЗМІ, зміну власників та редакційних політик, а також збільшення конкуренції в галузі медіа.

Мета публікації – підсумувати етап роздержавлення районної преси Тернопільщини, який завершився у грудні 2018 року.

Районна преса – невіддільна складова інформаційного простору України, яка виконує важливу роль у забезпеченні комунікації з місцевими громадами і «є чи не основною платформою для обговорення місцевих проблем, однією з ланок соціальних комунікацій, що постійно прагне розширити свою аудиторію, залучити її до суспільних перетворень» [4, с. 26].

Роздержавлення преси в Україні було одним зі стратегічних завдань після отримання незалежності в 1991 році. Цей процес мав на меті перетворити державні ЗМІ на незалежні, самостійні медіаорганізації, які б не були контрольовані державою. Відтак, у 1999 році, розпочався процес обговорення питань про роздержавлення. Верховна Рада України ухвалила низку постанов у яких було визнано за необхідне прискорити розробку концепції роздержавлення ЗМІ, проте лише у 2003 році вищим законодавчим органом були проведені парламентські слухання на яких було прийнято постанову про внесення до порядку денного розгляд законопроекту «Про Концепцію роздержавлення ЗМІ». На жаль, тоді його так і не було ухвалено.

За час від 2003 до 2006 року спостерігався найбільш результативний етап роздержавлення друкованих ЗМІ. Він «завершився громадським обговоренням проекту Закону України «Про реформування державних та комунальних друкованих засобів масової інформації» за підтримки міжнародного фонду «Відродження» [1, с. 21]. У 2010 році у Верховній Раді України було зареєстровано два законопроекти, спрямованих на роздержавлення ЗМІ: «Про реформу державної та комунальної преси» та «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації». «Однак, жоден з законів щодо роздержавлення друкованих ЗМІ так і не було винесено на розгляд у сесійну залу Верховної Ради – політичні сили не знайшли консенсусу з цього питання» [8, с. 323].

1 грудня 2014 року народні депутати Микола Томенко та Олександр Абдулін подали законопроект, який після певних змін був прийнятий 24 грудня 2015 року як Закон України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації». Він набув чинності з 1 січня 2016 року і завершився у грудні 2018

року, а також став одним з кроків виконання Україною Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи, зокрема її підпункту 12.4 пункту 12 «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» від 5 жовтня 2005 року № 1466, яким Україні рекомендовано розпочати роздержавлення друкованих засобів масової інформації, заснованих органами державної влади та органами місцевого самоврядування. «Закон мав вивести ЗМІ з-під прямого впливу держави та дати право на вільний самостійний розвиток» [3].

Згідно з пунктом 109 Доповіді Парламентської асамблеї Ради Європи щодо виконання Україною обов'язків та зобов'язань роздержавлення державних і комунальних друкованих засобів масової інформації, «роздержавлення державних друкованих ЗМІ може розглядатись як важливий елемент запровадження ринкових відносин у сфері масової інформації та збільшення кола видань, вільних від політичного чи економічного тиску. Існування в Україні державних засобів масової інформації є анахронізмом, що перешкоджає розвитку інформаційного суспільства в країні. Система прямих та прихованих державних субсидій друкованим ЗМІ і пільг для їхніх співробітників спотворює умови ринкової конкуренції та дискримінує видання інших власників. Журналісти державних та муніципальних друкованих видань мають статус державних службовців та ряд додаткових привілеїв» [2].

Стаття 2 Закону України «Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації» визначала етапи роздержавлення друкованих ЗМІ, які мали відбуватися у такі строки:

– перший – протягом одного року з дня набрання чинності зазначеним законом, тобто з 01.01.2016 по 31.12.2017;

– другий – протягом наступних двох років, тобто з 01.01.2017 по 31.12.2018.

На другому етапі мало відбутися реформування друкованих засобів масової інформації та редакцій, не реформованих на першому етапі [5].

Закон про реформування встановив такі способи реформування друкованих ЗМІ та редакцій:

1) вихід органів державної влади, інших державних органів та органів місцевого самоврядування із складу засновників (співзасновників) друкованого засобу масової інформації та редакції – у разі відсутності у майні редакції державного (комунального) майна;

2) вихід органів державної влади, інших державних органів та органів місцевого самоврядування із складу засновників (співзасновників) друкованого засобу масової інформації та редакції з перетворенням редакції членами її трудового колективу в суб'єкт господарювання із збереженням назви, цільового призначення, мови видання і тематичної спрямованості друкованого засобу масової інформації;

3) вихід органів державної влади, інших державних органів та органів місцевого самоврядування із складу засновників (співзасновників) друкованого засобу масової інформації та редакції з подальшою приватизацією майна редакції, що перебуває в державній чи комунальній власності, відповідно до законодавства з питань приватизації, якщо трудовий колектив редакції не подає протягом установленого цим законом строку пропозиції про свою участь у реформуванні друкованого засобу масової інформації;

4) перетворення друкованих засобів масової інформації, заснованих центральними органами виконавчої влади, в офіційні друковані видання.

Перші три способи реформування показують, що на обрання того чи іншого з них вирішальний вплив мало наявність чи відсутність у майні редакції державного чи комунального майна. Зважаючи на це, не випадково запущений процес реформування називають роздержавленням ЗМІ.

Станом на середину грудня 2018 року, за даними Держкомтелерадіо, в Тернопільській області було реформовано 85 % газет, які підлягали роздержавленню,

і на той час це був найвищий показник в Україні [7]. Відповідно до згаданої постанови Кабінету міністрів України можливість перереєструвати свої медіа та розпочати самостійну діяльність у першому етапі роздержавлення отримали районні газети Тернопільської області «Нова доба» (Бучач), «Народне слово» (Збараж), «Голос народу» (Чортків), «Земля Підгаєцька» (Підгайці), «Вільне слово» (Козова), «Новини Шумщини» (Шумськ), «Гомін волі» (Підволочиськ), «Діалог» (Кременець). Газети ж «Бережанське віче» (Бережани), «Вісник Надзбруччя» (Гусятин), «Колос» (Заліщики), «Зборівська дзвіниця» (Зборів), «Голос Лановеччини» (Ланівці), «Вісті Придністров'я» (Монастириськ), «Воля» (Теребовля) та «Подільське слово» (Тернопільський район) пройшли процес роздержавлення у другому етапі [6].

Ще одна з районних газет області – а саме «Галицький вісник» (Борщів), у грудні 2011 року утворила приватне підприємство «Редакція газети «Галицький вісник», яке з березня 2012-го стало засновником газети, відтак пройшла процес роздержавлення ще кілька років до згаданої Постанови (рис. 1).

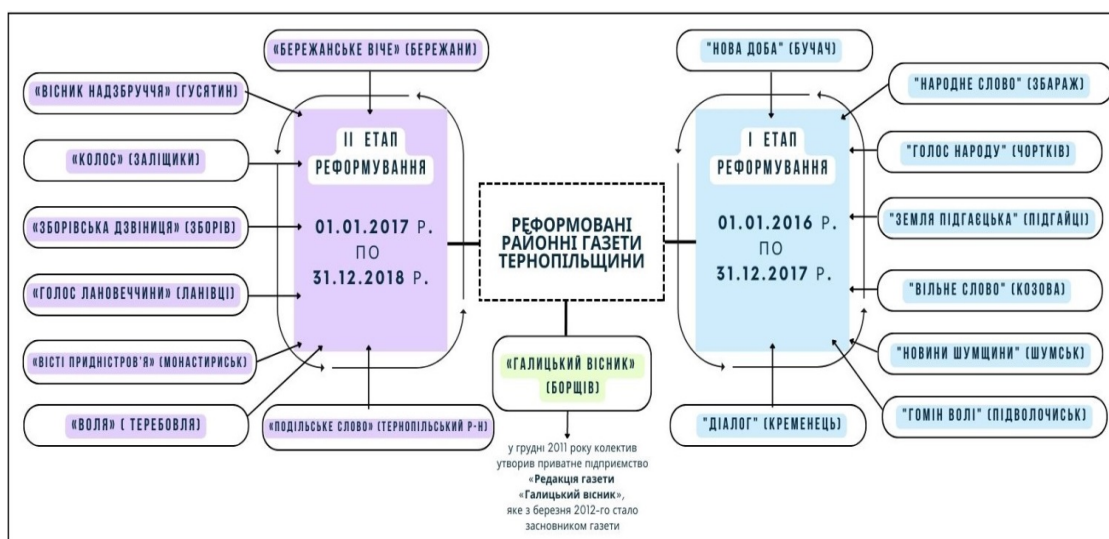

Рис. 1. Результати реформування районних газет Тернопільщини

Як бачимо, роздержавлення ЗМІ мало кілька ключових аспектів. По-перше, воно сприяло збільшенню свободи преси та незалежності ЗМІ від урядового контролю. Це позитивно позначилося на вільному потоку інформації, демократичних процесах та розвитку громадської думки. Крім того, процес реформування ЗМІ може сприяти розширенню ринкової конкуренції в медіасфері. Приватизація державних ЗМІ і підтримка незалежних медіа створюють умови для розвитку різноманітності інформаційного простору та розширення можливостей для громадян отримувати об'єктивну та різнобічну інформацію.

Проте, процес роздержавлення преси в Україні був неодноразово критикований за його недоліки та недостатню прозорість. Як бачимо, це складний етап, оскільки він зачіпає не лише медіагалузь, а й політичні інтереси, владу, трудові колективи, читачів і загалом усе суспільство, де кожен захищає свої інтереси, які іноді вступають між собою у протиріччя.

Останні роки ми спостерігаємо розвиток незалежних і неприбуткових медіапроектів, що долучаються до роздержавлення преси. Ці проекти працюють на базі громадських організацій або через фінансування з громадських коштів та намагаються забезпечити незалежне та об'єктивне інформування громадськості.

Сьогодні Україна продовжує працювати над удосконаленням медіареформ та забезпеченням незалежності ЗМІ. В цьому процесі важливо удосконалити прозорість та етичні стандарти власності ЗМІ, покращити журналістську етику, підтримку

незалежних медіаорганізацій, які функціонуватимуть в інтересах всього українського народу.

Список використаних джерел

1. Галаджун З. Роздержавлення друкованої преси в Україні: історія розвитку питання. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Журналістські науки. 2017. № 883. С. 17–21.
2. Доповідь Моніторингового комітету Ради Європи. Права людини в Україні. URL: <https://khpg.org/1133197691> (дата звернення: 24.04.2023).
3. Кучер Н. Районні газети в умовах війни. Знайти фінансування неможливо зупинити роботу. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/blogs/rajonni-gazety-v-umovah-vijny-znajty-finansuvannya-nemozhlyvo-zupynyty-robotu-i49832> (дата звернення: 01.05.2023).
4. Пелешок О. О. Краєзнавчий наратив районної преси Тернопільщини початку ХХІ століття : дис. ... наук. ступеня д-ра філософії : 061. Тернопіль, 2022. 257 с.
5. Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації : Закон України від 24.12.2015 р. № 917-VIII : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-19#Text> (дата звернення: 10.04.2023).
6. Роздержавлення газет: що відбувається на Тернопільщині – Тернопільський прес-клуб. Тернопільський пресклуб. URL: <https://pressclub.te.ua/mediareformy/rozderzhavлення-газет-що-відбувається/> (дата звернення: 11.06.2023).
7. Фініш реформування газет: ситуація в регіонах – Тернопільський прес-клуб. Тернопільський прес-клуб. URL: <https://pressclub.te.ua/novyny/finiш-реформування-газет-ситуація-в-р/> (дата звернення: 02.05.2023).
8. Шпак В. І. Українські друковані засоби масової інформації: від державних до приватних. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2013. № 36. С. 320–324.

*Ірина Гороховянко,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

ТИПОЛОГІЙНИЙ АСПЕКТ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО ТА ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ЧАСОПISУ «ТЕРНОПІЛЬ»

Регіональна преса в Україні не лише відіграє важливу роль у відображенні усіх процесів держави, а й передає настрої, реакції та тенденції життя кожної території та її громад. Тернопільщина багата на предмети наукових досліджень у галузі журналістики, серед яких – громадсько-політичний та літературно-мистецький часопис «Тернопіль». Він заснований у січні 1991 р. У цей період Україна перебувала на шляху від'єднання від СРСР територіально та ментально. У публікаціях журналу яскраво простежуються тенденції свободи слова, патріотизму, відповідальності, моралі. Журнал висвітлював історичні факти та відображення тогочасних змін в уподобаннях та пріоритетах краян. У зв'язку з цим його вивчення набуває актуальності.

Регіональна журнальна періодика періоду незалежності України є частково висвітленою у працях науковців. Періодичні видання Тернопільщини досліджували Н.Дашенко, О. Вільчинський, О. Пелешок. Проте загалом журнали краю не мали